

☞ Seksa malsimetrio

mikä onkaan ongelma?

aŭtoro Juha Metsäkallas · publikigita 2021-01-11

☞☞ Alkulause

Erilaisilla esperantofoorumeilla nykyään toistuva aihe on ns. *seksa malsimetrio* eli miksi jotkin kantasanat oletetaan miespuolisiksi, joista muodostetaan naispuoliset vastineensa päätteiden *-in* avulla. Miksi sukupuolia kohdellaan eriarvoisesti? Miksi kaikille ihmisille soveltuvaksi tarkoitettussa kielessä rajoitutaan heteronormatiiviseen kielenkäyttöön ja näin toisinnetaan (materniaalis)patriakaalisia valtarakenteita?

Tarkoitukseni on tässä kolmiosaisessa artikkelisarjassa esitellä toisaalta minkä jotkut kokevat ongelmaksi, toisaalta mitä ratkaisuja on esitetty. Oman näkökantani esitän viimeisimmän artikkelin lopussa.

☞☞ Ongelman synty

Ennen erilaisten ratkaisujen esittämistä palaan kuitenkin hetkeksi taaksepäin esperanton syntyhetkiin. Zamenhofin aikoihin 1800-luvun lopulla ainakin Euroopassa, mutta todennäköisesti hyvin laajalti maailmassa, vallitsi yhteiskuntajärjestys, jossa miehet ja naiset elivät eriarvoisessa asemassa. Eihän nyky-Puolakaan ole tunnettu suvaitsevaisuuden työssijana, joten ei ole mikään ihme, että uudistuksia kaihtaneen Venäjän keisarikunnan vanhoillis-katolisessa osassa ei varsinaisesti oltu minkään yhteiskunnallisen muutoksen eturintamassa.

Jo ajatus kaikkien ymmärtämästä kielestä lienee ollut niin radikaali, ettei Zamenhof voinut luoda kielestään sukupuolineutraalia - se olisi ollut jo liikaa. Tai sitten hän ei valkoisena heteromiehenä edes nähnyt mitään ongelmaa. Tosin tätä vastaan puhuu kaksi seikkaa.

Aivan alusta alkaen Zamenhof käytti pronominia *ĝi* esineiden ja eläinten lisäksi myös lapsista. Nyt täytyy muistaa, ettei tuohon aikaan 1800-luvun lopulla lapsia pidetty erillisenä

kategoriana niin kuin nykyisin, vaan jo hyvin pienestä pitäen lapset puettiin pienikokoisiin miesten ja naisten vaatteisiin. Tällöin jo hyvinkin pienistä lapsista näkyi kauas, onko kyseessä poika vai tyttö. Tätä taustaa vasten pronominin *ĝi* käyttö tuntuu radikaalilta, koska käytäntö oli käyttää pronomien *li* ja *ŝi* kansalliskielisiä vastineita heti, kun sukupuoli on tiedossa. Kaiken huipuksi joissakin teksteissä Zamenhof taitanee käyttää pronominia myös *ĝi* myös aikuisista.

Zamenhof osallistui aluksi esperanton muokatun version **idon** kehittämiseen. Tällöin saatiin idea, että ihmistä osoittava pääte *-ul* voisi osoittaa miestä, ts.

- *instruisto* : opettaja
- *instruistulo* : miesopettaja
- *instruistino* : naisopettaja

Zamenhofin itsensäkin mielestä tämä oli parempi idea kuin hänen omansa *virinstruisto* tai vastaava. En tiedä, kuinka idealle kävi idossa, mutta välirikon seurauksena mitään idoon keksittyä ei voinut ottaa käyttöön esperantossa. Vasta viime aikoina, yli sata vuotta myöhemmin, erimielisyydet vaikuttaisivat sen verran lientyneen, että osa esperantisteista myöntää, että joissakin idoon keksityissä ideoissa on ideaa.

🔗 Mikä onkaan ongelma?

Kyseessä on oikeastaan nippu toisiinsa kietoutuneita perinteisen ajattelun ongelmia.

1. Miksi ihmisestä käytetään oletuksena persoonapronominia *li* ja vasta tiedettäessä ihminen naiseksi käytetään pronominia *ŝi*? Esim. *Iu estas ĉe la pordo. Iru demandu, kion li volas.*
2. Miksi ammatti- ym. nimikkeiden oletaan tarkoittavan miehiä ja nainen osoitetaan pääteellä *-in*? Esim. *instruisto* tarkoittaa alkuperäisen tulkinnan mukaan vain miesopettajaa.
3. Miksi sukulaisuutta kuvaavien sanojen perusmuoto tarkoittaa miespuolista ja naissukulaiset osoitetaan päätteellä *-in*? Esim. *patro* ↔ *patrino* ja *avo* ↔ *avino*.
4. Miten osoitetaan muunsukupuolisuus?

Viittaa näihin numeroihin artikkelisarjan muissa osissa.

osa 2 »

La origina artikolo estas publikigita 2021-01-11 en la retejo **Finna bablejo** kun rubriko "**Seksa malsimetrio**". Ĉi tiu PDF-versio estas aŭtomate kreita 2021-11-18. Vidu ankaŭ la aliajn afiŝojn de tipo [artikoloj](#), [finnalingvaj](#).